

حمایت از اقلیت‌ها

در حقوق بین‌الملل

دکتر ستار عزیزی
دانشیار دانشگاه بوعلی سینا

مؤسسه مطالعات پژوهش‌های حقوقی

تهران - ۱۳۹۴

سرشناسه	عزیزی، ستار. ۱۳۵۶
عنوان و نام پدیدآور	حمایت از اقلیت‌ها در حقوق بین‌الملل/ستار عزیزی.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۴۳۸ ص.
شابک	۹۷۸ - ۶۰۰-۷۰۷۷ - ۸۷-۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	چاپ اول
موضوع	اقلیت‌ها - وضع حقوقی و قوانین
موضوع	حقوق بین‌الملل
شناسه افزوده	مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ الف۷/ع۴/۳۲۲۴۲
رده بندی دیویی	۳۴۶/۰۱۳
شماره کتابشناسی ملی	۱۸۲۴

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهر دانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید

www.shahredanehb.com

عنوان	حمایت از اقلیت‌ها در حقوق بین‌الملل
مولف	دکتر ستار عزیزی
ناشر	مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
نوبت چاپ	اول
تاریخ چاپ	۱۳۹۴
شمارگان	۱۰۰۰
شابک	۹۷۸ - ۶۰۰-۷۰۷۷ - ۸۷-۰۰
قیمت	۲۵,۰۰۰ تومان
قیمت (با جلد سخت)	۳۰,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵
 کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰
<http://www.sdil.ac.ir> Email: publication@sdil.ac.ir

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

قانونگذار فهیم و آگاه، هیچگاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از ادبیات و دکترین حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچگاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد علم و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق، حوزه‌های علمیه که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، اساتید حقوق و فقه همت می‌گذارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره‌مند می‌گردند و بر بنده متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور برعهده دارند.

جمهوری اسلامی ایران به ویرانه‌ها و در دهه اخیر پیشرفت قابل توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد چاپ و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمی به همین میزان با توجه به کیفیت در بارور شدن دکترین حقوقی مورد نیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانشگاه تهران به نوبه خود سعی داشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتاب‌های حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد. زحمات جناب آقای دکتر ستار عزیزی در تألیف کتاب حمایت از اقلیت‌ها در حقوق بین‌الملل را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

فهرست تفصیلی

۱۵		بیانیه
۱۷		دینا به چاپ دوم
۱۹		قدمه
بخش اول: تاریخچه حمایت از اقلیت ها، تعریف گروه های اقلیت و تبیین ماهیت نظام		
۳۳		حقوق اقلیت ها
۳۵		فصل اول: تاریخچه حمایت از اقلیت ها
۳۵		مبحث اول: نظام جامعه ای ملل
۳۷		گفتار اول: ضمانت اجرای ماهیت اقلیت ها
۳۸		بند اول: ضمانت اجرای سیاسی
۴۰		بند دوم: ضمانت اجرای قضایی
۴۳		مبحث دوم: نظام سازمان ملل متحد
۴۴		گفتار اول: تدوین منشور ملل متحد و دوران جنگ سرد
۴۷		گفتار دوم: دوران پس از جنگ سرد
بند اول: بیانیه ای حقوق اشخاص متعلق به اقلیت های ملی، قومی، مذهبی و زبانی ملل متحد		
۴۷		۱۹۹۲
۴۸		بند دوم: گروه کاری اقلیت های ملل متحد
۴۹		بند سوم: رویه ای کمیته ای حقوق بشر
۴۹		الف: بررسی گزارش دول عضو
۵۰		ب: ملاحظه ای شکایات دولت ها از یکدیگر
۵۲		ج: رسیدگی به شکایات فردی
۵۴		بند چهارم: رویه ای کمیته ای رفع تبعیض نژادی
۵۷		بند پنجم: محاکم کیفری ویژه
۶۱		مبحث سوم: نظام های منطقه ای

۶۱	گفتار اول: نظام اروپایی حمایت از اقلیت‌ها
۶۴	گفتار دوم: نظام آمریکایی حمایت از اقلیت‌ها
۶۶	گفتار سوم: نظام آفریقایی حمایت از اقلیت‌ها
۶۸	نتیجه‌گیری
۶۹	فصل دوم: تعریف اقلیت‌ها
۶۹	مبحث اول: ابهام در تعریف اقلیت
۷۲	مبحث دوم: معیارهای طبقه‌بندی اقلیت‌ها
۷۳	گفتار ۱: طبقه‌بندی از منظر پیوستگی یا پراکندگی سکونت اقلیت‌ها
۷۵	گفتار دوم: طبقه‌بندی از منظر قدیم یا جدید بودن حضور اقلیت در کشور
۷۸	گفتار سوم: طبقه‌بندی از منظر تابعیت
۸۳	گفتار چهارم: طبقه‌بندی بر اساس تمایل اقلیت به حفظ صفات ویژه
۸۴	مبحث سوم: تعاریف جامع‌ترین و دکترین حقوقی
۸۴	گفتار اول: دیوان دائمی بین‌المللی دادگستری
۸۶	گفتار دوم: دیوان کیفری بین‌المللی
۸۶	بند اول: گروه ملی
۸۷	بند دوم: گروه قومی
۸۷	بند سوم: گروه نژادی
۸۸	بند چهارم: گروه مذهبی
۸۹	گفتار سوم: تعریف اقلیت در دکترین حقوقی
۹۰	مبحث چهارم: عناصر تعریف اقلیت
۹۰	گفتار اول: عنصر عددی
۹۴	گفتار دوم: عنصر غیر حاکم‌بودن
۹۷	بند اول: تعیین اقلیت در چارچوب کلی یک کشور
۹۸	بند دوم: تعیین اقلیت در چارچوب یک ایالت یا منطقه‌ی خودمختار از یک کشور
۱۰۳	گفتار سوم: عناصر عینی و ذهنی
۱۰۸	بند الف: حدود اعتبار خواست افراد برای تعیین عضویت در گروه اقلیت
۱۱۸	بند ب: جایگاه شناسایی رسمی دولت
۱۲۳	مبحث پنجم: تعریف مردم بومی
۱۲۶	گفتار اول: حقوق بومیان، نظامی خاص و مجزا از حقوق اقلیت‌ها
۱۲۹	گفتار دوم: حقوق بومیان جزئی از نظام حقوق اقلیت‌ها
۱۳۵	نتیجه‌گیری
۱۳۹	فصل سوم: ماهیت نظام حقوق اقلیت‌ها

۱۳۹	مبحث اول: اصل منع تبعیض
۱۴۰	گفتار اول: تعریف و تفسیر اصل منع تبعیض
۱۴۸	گفتار دوم: جایگاه قاعده‌ی منع تبعیض در نظام حقوق بین‌الملل
۱۴۹	گفتار سوم: تبعیض غیر مستقیم
۱۵۲	گفتار چهارم: تبعیض مثبت
۱۵۵	مبحث دوم: لزوم شناسایی حقوق ویژه‌ی اقلیت‌ها
۱۵۸	گفتار اول: اعمال سیاست همسان‌سازی از آثار تفسیر شکلی اصل منع تبعیض
۱۵۹	گفتار دوم: شناسایی حقوق ویژه از آثار تفسیر ماهوی اصل منع تبعیض
۱۶۳	گفتار سوم: تفسیر ماهوی اصل منع تبعیض در رویه‌ی دیوان دایمی بین‌المللی دادگستری
۱۶۹	گفتار چهارم: تفسیر ماهوی اصل منع تبعیض در رویه‌ی دیوان اروپایی حقوق بشر
۱۷۱	مبحث سوم: فردی، یا گروهی بودن حقوق اقلیت‌ها
۱۷۲	گفتار اول: تعریف انواع حقوق
۱۷۳	گفتار دوم: شناسایی فردی بودن حقوق اقلیت‌ها
۱۷۴	گفتار سوم: نظریه‌ی جمعیتی بودن حقوق اقلیت‌ها
۱۷۸	مبحث چهارم: ماهیت تعهد دولت‌ها در برابر گروه‌های اقلیت
۱۷۸	گفتار اول: فقدان تعهدات ایجابی در ادعای داد بین‌المللی
۱۷۹	گفتار دوم: ایجاد تعهدات ایجابی در رویه‌ی قضایی
۱۸۵	نتیجه‌گیری

بخش دوم: حقوق اقلیت‌ها ۱۸۷

۱۸۹	فصل اول: حق موجودیت
۱۸۹	مبحث مقدماتی: مبنا و سابقه‌ی حمایت از حق موجودیت
۱۹۰	بند اول: تاریخچه‌ی وضع واژه‌ی ژنوسید
۱۹۲	بند دوم: تاریخچه‌ی تدوین کنوانسیون ژنوسید
۱۹۴	بند سوم: مراجع قضایی صلاحیتدار برای تعقیب مرتکبان جنایت ژنوسید
۱۹۸	مبحث اول: تعریف و جایگاه قاعده‌ی ممنوعیت ژنوسید در نظام حقوق بین‌الملل
۲۰۱	مبحث دوم: ماهیت جنایت ژنوسید
۲۰۶	مبحث سوم: گروه‌های تحت حمایت
۲۰۶	گفتار اول: رهیافت سلبی
۲۰۷	گفتار دوم: رهیافت ایجابی
۲۱۱	مبحث چهارم: عناصر جنایت ژنوسید
۲۱۲	گفتار اول: عنصر مادی

- بند اول: کشتن اعضای گروه ۲۱۲
- بند دوم: وارد کردن آسیب شدید نسبت به سلامت جسمی یا روحی اعضای یک گروه ۲۱۳
- بند سوم: قرار دادن عمدی یک گروه در معرض وضعیت‌های زندگی نامناسبی که منتهی به نابودی فیزیکی تمام یا بخشی از گروه شود ۲۱۵
- بند چهارم: اجرای اقداماتی که به قصد جلوگیری از تولید مثل در میان گروه صورت می‌گیرد ۲۲۰
- بند پنجم: انتقال اجباری کودکان یک گروه به گروه دیگر ۲۲۲
- گفتار ۱۰۰: عنصر معنوی ۲۲۳
- الف: اوا نیت خاص ۲۲۳
- بند دوم: نابودی جزئی گروه ۲۲۵
- بند سوم: نابودی اوا نیت ۲۲۳
- بند چهارم: نابودی ویران ۲۳۸
- بند پنجم: تفاوت نیت با انگیزه ۲۴۳
- مبحث پنجم: مسئولیت مرسبان و معاونان: جنایت ژنوسید ۲۴۴
- گفتار اول: انجام ژنوسید ۲۴۵
- گفتار دوم: مسئولیت ناشی از ترک عمل ۲۴۶
- گفتار سوم: تبانی به منظور ارتکاب ژنوسید ۲۴۹
- گفتار چهارم: تحریک مستقیم و علنی دیگران به ارتکاب ژنوسید ۲۵۲
- گفتار پنجم: شروع به ارتکاب ژنوسید ۲۵۶
- گفتار ششم: معاونت در ارتکاب ژنوسید ۲۵۷
- مبحث ششم: مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها ۲۶۰
- مبحث هفتم: ژنوسید فرهنگی ۲۶۷
- گفتار اول: مذاکرات مقدماتی تدوین کنوانسیون منع ژنوسید ۲۶۸
- گفتار دوم: رویه‌ی قضایی محاکم ویژه و دیوان بین‌المللی دادگستری ۲۷۲
- نتیجه‌گیری ۲۷۶
- فصل دوم: حقوق فرهنگی اقلیت‌ها ۲۷۹
- مبحث اول: حقوق زبانی ۲۸۱
- مبحث مقدماتی: تفاوت گویش و زبان ۲۸۳
- گفتار اول: حق صحبت کردن به زبان مادری در روابط خصوصی بین اعضاء گروه ۲۸۳
- گفتار دوم: حق استفاده از زبان مادری در عرصه‌ی عمومی و نهادهای اداری ۲۸۵
- الف: استفاده از زبان مادری در محاکم قضایی ۲۸۶
- بند اول: رویه‌ی کمیته‌ی حقوق بشر ۲۸۷

۲۸۸	بند دوم: رویه‌ی دیوان اروپایی حقوق بشر
۲۸۹	بند سوم: موضع اسناد بین‌المللی خاص حقوق اقلیت‌ها
۲۹۰	ب: استفاده از زبان مادری در مراجع اداری
۲۹۰	بند اول: رویه‌ی مراجع قضایی
۲۹۳	بند دوم: رویکرد اسناد بین‌المللی
۲۹۴	گفتار سوم: حق آموزش و یادگیری زبان مادری
۲۹۴	بند اول: رویه‌ی مراجع قضایی
۳۰۰	بند دوم: رویکرد اسناد بین‌المللی
۳۰۳	گفتار چهارم: حق برخورداری از رسانه‌ها به زبان مادری
۳۰۳	بند اول: رویه مراجع قضایی
۳۰۴	بند دوم: موضع اسناد بین‌المللی
۳۰۴	مبحث دوم: حقوق ملی
۳۰۵	بحث مقدمه: بنایگاه آزادی مذهب و حدود آن
۳۱۱	گفتار دوم: آزادی اساسی مآکن مذهبی
	گفتار سوم: حق والدین اطفال متعلق به گروه‌های اقلیت به تعلیم آموزه‌های مذهبی خود و تأسیس
۳۱۲	مدارس مذهبی
۳۱۴	گفتار چهارم: حق برخورداری از آرامش و راحتی و مناسبتی در ایام تعطیلات مذهبی
	گفتار پنجم: حمایت از گروه‌های اقلیت در برابر احساسات خصمانه‌ی پیروان مذهب غالب جامعه
۳۱۵	
۳۱۶	گفتار ششم: پوشیدن لباس‌های خاص
۳۲۰	مبحث سوم: شیوه‌ی زندگی
۳۲۰	گفتار اول: تلاش دولت در حفظ و توسعه‌ی میراث فرهنگی گروه‌های اقلیت
۳۲۲	گفتار دوم: حق استفاده از نام‌های مناسب کودکان بر اساس فرهنگ گروه اقلیت
۳۲۴	گفتار سوم: شناسایی حق اقامت اقلیت‌ها در محل زادگاه و سکونت خود
۳۲۵	بند اول: رویه‌ی کمیته‌ی حقوق بشر
۳۲۴	بند دوم: رویه‌ی سیستم اروپایی حقوق بشر
۳۳۸	بند سوم: رویه‌ی سیستم آمریکایی حقوق بشر
۳۳۹	بند چهارم: رویه‌ی کمیسیون آفریقایی حقوق بشر
۳۴۰	نتیجه‌گیری
۳۴۵	فصل سوم: حق تعیین سرنوشت
۳۴۵	مبحث مقدماتی: پیوند حق تعیین سرنوشت با حقوق اقلیت‌ها
۳۴۶	مبحث اول: انگیزه‌های توسل به تجزیه‌طلبی

۳۴۹	مبحث دوم: مفهوم حق تعیین سرنوشت خلق‌ها
۳۵۱	گفتار اول: معنای واژه‌ی خلق
۳۵۳	گفتار دوم: حدود حق تعیین سرنوشت
۳۵۶	مبحث سوم: مخالفت با تجزیه‌طلبی در اسناد بین‌المللی و رویه‌ی دولت‌ها
۳۵۸	مبحث چهارم: حدود حق تعیین سرنوشت اقلیت‌ها در رویه‌ی قضایی
۳۵۸	گفتار اول: رویه‌ی کمیسیون حقوق‌دانان جامعه‌ی ملل
۳۶۰	گفتار دوم: رویه‌ی کمیته‌ی حقوق بشر
۳۶۳	گفتار سوم: رویه‌ی کمیته‌ی بادی‌نتر
۳۶۳	گفتار چهارم: رویه‌ی کمیسیون آفریقایی حقوق بشر
۳۶۶	گفتار پنجم: رویه‌ی کمیسیون آمریکایی حقوق بشر
۳۶۶	گفتار ششم: رویه‌ی کمیسیون و دیوان اروپایی حقوق بشر
۳۷۴	گفتار هفتم: رویه‌ی دیوان آسیای شرقی کانادا در قضیه‌ی کبک
۳۸۲	گفتار هشتم: رویه‌ی دیوان بین‌المللی دادگستری
۳۸۹	قسمت اول: لوايح دولت
۳۸۹	بند اول: ممنوعیت مطلق جدایی یکجمله در وضعیت‌های غیر استعماری
۳۹۱	بند دوم: فقدان حکم ممنوعیت جدایی یکجمله در حقوق بین‌الملل
۳۹۷	بند سوم: دکترین جدایی چاره ساز
۴۰۲	قسمت دوم: رای مشورتی
۴۱۳	نتیجه‌گیری
۴۱۵	نتیجه‌گیری پایانی
۴۲۳	کتابنامه

دیباچه

حقوق اقلیت‌ها یکی از موضوعات بسیار مهم در جامعه‌ی حاضر بین‌المللی است که به علت بی‌توجهی، گروهی از دولت‌ها به این مقوله، مشکلات زیادی در دو دهه‌ی اخیر، در مسیر تحقق صلح و امنیت بین‌المللی به وجود آمده است.

به نظر می‌رسد یکی از دلایل غفلت دولت‌ها از این موضوع، مهجور ماندن مطالعات مربوط به این مبحث حقوقی در محافل علمی است. در مقایسه با حجم قابل توجهی از مطالعات حقوق بشری که در موسسات علمی و دانشگاه‌ها صورت گرفته و می‌گیرد، توجه به ابعاد مختلف نظام حقوق اقلیت‌ها بسیار کم بوده و هست. مثلاً در کشورمان (ایران)، این موضوع تنها به عنوان یک واحد درس اختیاری در دوره‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی حقوق بشر ارائه می‌گردد. بدیهی است اختصاص یک واحد به این موضوع بسیار مهم آن صورت نمی‌گیرد. در صورتی اختیاری، نمی‌تواند به ایضاح جنبه‌ها و ابعاد مختلف حقوق اقلیت‌ها بیانجامد. حوزه‌ای که روزه به عنوان یک نظام جامع در هزاره‌ی سوم قابل بررسی و طرح می‌باشد. تردیدی نیست که حقوق اقلیت‌ها یکی از نهادهای زیر مجموعه‌ی نظام بزرگ حقوق بشر است اما تفاوت‌های قابل توجهی را میان این دو نظام وجود دارد که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است به نحوی که در گزارش هزاره‌ی دبیرکل سازمان ملل متحد نیز از حقوق اقلیت‌ها با عنوانی مجزا از حقوق بشر نام برده شده است.

نیازی به توضیح نیست که بررسی رویه‌ی قضایی بین‌المللی در رابطه با موضوعی جدید که تاکنون مطالعات کمی در مورد آن انجام شده، کار شاق و مشکلی است. این کتاب نتواند داشته باشد که در بررسی موضوع حقوق اقلیت‌ها در ادبیات فارسی حقوق بین‌الملل باشد. تلاش نگارنده بر آن بوده است تا حد امکان و توان از کلیه‌ی منابع موجود در کتابخانه‌ها، موسسات و پایگاه‌های اینترنتی مراجع قضایی و شبه‌قضایی بین‌المللی برای غنای بیشتر مطالب این رساله استفاده نماید. نویسنده امیدوار است که تدوین کتاب حاضر به مثابه عامل محرکی برای انجام مطالعات گسترده‌تر در حوزه‌ی حقوق اقلیت‌ها باشد. این نوشته اگر بتواند سرآغازی برای تدوین کتب، مقالات، پایان‌نامه و رساله‌هایی در آینده باشد به هدف خود نائل شده است.

نویسنده بر خود لازم می‌داند از کلیه‌ی اساتید حقوق بین‌الملل دانشگاه تهران و دیگر اساتید دانشگاه‌های تهران به واسطه‌ی راهنمایی‌های ارزنده‌شان تشکر نماید و بدون تردید هر گونه کاستی که وجود دارد مسوولیت آن بر عهده‌ی نگارنده است.

نگارنده اعلام قدردانی و تشکر از مسوولین و کارکنان کتابخانه‌های مختلف دانشگاه تهران، دانشگاه بوعلی سینا، دفتر اطلاع‌رسانی سازمان ملل متحد و دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران را نیز بر خود لازم می‌داند.

همتم بدرقی راه کن‌ای طائر قدس
که دراز است ره مقصد و من نوسفرم

www.ketab.ir